

CZU: 371.2:37.032:159.93

DEZVOLTAREA SENZORIALĂ LA COPII DE VÂRSTĂ PREȘCOLARĂ

Lidia COJOCARI, ORCID 0000-0001-8238-9627

Universitatea Pedagogică de Stat "Ion Creangă"

Summary. This article treats aspects of sensory development at preschool children. An algorithm of children's sensory development was elaborated and applied through activities aimed at developing perception - colors, metrics, auditory, tactile, space and time orientation, olfactory and gustatory, the activities are oriented to integration of the sense organs in the perception of environment. After applying given algorithm in practice, which was mainly based on activities of multisensory development (games, exercises, etc.), there was found an improvement in performance, demonstrated by lower level decrease with 16%, increasing high levels with 13% and medium level with 7%.

Key words: children, development, perception, sensory, algorithm.

INTRODUCERE

Percepția senzorială însoțește individul uman de-a lungul întregii vieți și servește ca bază a realității. Este cunoscut că o percepție senzorială săracă determină o percepție redusă a realității. Din acest motiv, dezvoltarea senzorială stă la bazele construirii realității și reprezintă una din problemele educației timpurii.

Preșcolăritatea este o perioadă a intensei dezvoltări senzoriale, este perioada îmbunătățirii orientării în proprietățile exterioare ale obiectelor și interacțiunea dintre obiecte și fenomene, în spațiu și timp. Perceperea obiectelor și interacțiunea cu ele, inițiază copilul în aceea că începe să le evalueze din ce în ce mai precis culoarea, forma, dimensiunea, greutatea, temperatura, proprietățile suprafeței etc. În cadrul percepției muzicale, aceasta învață să urmărească melodia, evidențiază relația sunetelor în înălțime, prinde model/desenul ritmic, atunci când percepe vorbirea - pentru a auzi cele mai subtile diferențe în pronunția unor sunete similare. Se desăvârșește calitativ capacitatea copiilor de a determina direcția în spațiu, poziția relativă a obiectelor,

succesiunea evenimentelor și intervalele de timp care le separă. Dezvoltarea senzorială a copiilor de vârstă preșcolară include două aspecte interdependente - asimilarea ideii despre diferitele proprietăți și relații ale obiectelor și fenomenelor, și stăpânirea noilor acțiuni de percepție, permițând mai o percepție mai amplă a lumii din jur. [6].

M. Montessori [8] a descris simțurile umane drept “porți deschise spre lume”, iar materialele senzoriale - cheile date copilului pentru a le deschide. Dacă între 0-3 ani copilul înregistrează senzațiile inconștient și neselectiv, între 3 și 6 ani are loc un proces al devenirii conștiente. În această etapă, copilul devine conștient pe măsură ce își dezvoltă conștiința față de lumea înconjurătoare; percepțiile neordonate de până atunci se structurează, se sedimentează și se procesează, pentru a observa și a înțelege lumea în mod conștient.

C. Barzanò, M. Fossi evidențiază că orientarea are o importanță determinantă asupra cum individul uman își definește alegerile în consum și stilul de viață. Este cunoscut că percepțiile care pornesc de la stimulii senzoriali au o influență inevitabilă asupra dezvoltării emoțiilor, a conștientizării și a sistemului nervos. Percepțiile date sunt prezente încă din primele etape ale embriogenezei. Zi după zi individul primește o serie de senzații non stop din mediul înconjurător și mediul cultural din care provine, prin simțurile disponibile. Aceste senzații definesc și conturează conexiuni în creierul facilitând dezvoltarea memoriei individului [1, p. 6].

Este cunoscut, experiența are un important efect constructiv: poate crea, consolida sau slăbi sinapsele și circuitele neurale, cu un impact profund asupra generării și regenerării rețelelor neurale care, la rândul lor, construiesc individual, alegeri și gusturi. Circuitele create sunt unice, ireplicabile și foarte personale. Percepțiile reprezintă în primul rând un fenomen subiectiv și servesc ca și confirmare a faptului că natura favorizează diversitatea. Însă, mediul înconjurător creează căi care determină afinitatea și posibilitatea partajării [3, 4].

Potrivit datelor lui N. Poleacova și V. Avanesova [9] cu cât experiențele și stimulii sunt mai abundenți și diferențiați, cu atât mai mare este posibilitatea dezvoltării unei personalități echilibrate care se poate orienta cu echilibrul în lumea complexă a relației sociale și a consumarismului. Adițional, o varietate mare de stimuli contribuie la

menținerea vie a diferențelor individuale, care sunt catalizatori vitali ai dezvoltării, din punct de vedere biologic, social și cultural.

În viziunea lui P. Kalinina [5] dezvoltarea senzorială subestimează formarea unei percepții complexe a mediului înconjurător, adică a realității înconjurătoare, fiind bază pentru cunoașterea lumii și primul pas în experiența dată. Același autor susține, că succesul educației mentale, fizice, estetice depinde în mare măsură de nivelul dezvoltării senzoriale (perfectiunea auzului, vederii, percepției mediului și obiectelor și fenomenelor lui) a copilului.

Potrivit datelor lui F. Frebel, M. Montessori, E.I. Tikheeva, A.P. Usova și alții, educația senzorială stă la baza dezvoltării senzoriale complete și este unul dintre elementele principale ale educației în preșcolaritate. În acest sens ei au elaborat o varietate de jocuri și exerciții didactice pentru familiarizarea copiilor cu proprietățile și atributele obiectelor [7, p.264].

Perceperea senzorială deține rolul principal în asigurarea relației dintre organism și mediu în formarea activității de cunoaștere; este un proces complicat, care incubă analiza și sinteza informației recepționate. Dezvoltarea și maturizarea treptată a zonelor corticale în ontogeneză determină particularitățile proceselor de percepție în diferite etape ale dezvoltării. Un anumit grad de dezvoltarea a zonelor corticale creează condiții pentru perceperea informației și a unei analize elementare a caracterelor calitative ale semnalelor în perioada de nou-născut. În primele luni de viață se complică analiza stimulilor senzitivi la nivel cortical, ceea ce atestă începutul percepției senzoriale. Un salt calitativ a sistemelor senzoriale se estimează după 5 ani. Către vârsta de 5 - 6 ani perceperea și identificarea unor obiecte necunoscute anterior devine mai ușoară. Aceasta permite de a considera perioada preșcolară ca o perioadă senzitivă de dezvoltare a analizatorului vizual. În perioada de școlar se formează perceperea selectivă, care atestă modificări vădite la vârsta de 10-11 ani. Etapa finală de dezvoltare a sistemelor de percepere asigură condiții optime pentru o reacție adecvată de răspuns la acțiunea factorilor mediului [2, p.74-75].

Prin urmare, reieșind din cele relatate mai sus, conchidem că este important ca educația senzorială să fie inclusă sistematic și direcționat

în toate sferile din viața copilului, începând cât mai timpuriu și cu implicarea atât a cadrelor didactice din instituțiile educației timpurii, cât și implicarea activă a părinților mai ales în secolul digitalizării.

Scopul cercetării - elucidarea particularităților dezvoltării senzoriale la copii de 5 – 6 ani.

ANALIZE ȘI DISCUȚII

În investigații au fost implicați 75 copii cu vârsta cuprinsă între 5-6 ani. În calitate de instrumente de investigare am aplicat - observația, conversația, jocuri didactice, exerciții, iar în calitate de metodă de lucru pentru determinarea nivelului dezvoltării senzoriale la copii - testarea, după O.L. Canonco. În urma și analizei individuale și generalizării rezultatelor exteriorizate de copii am constatat următoarele:

- la 16% (n=12) din copii nivel înalt al dezvoltării senzoriale, ei au acumulat între 25-28 puncte; marea majoritate din ei au demonstrat că dețin o idee clară de 9 culori; numesc cele cinci forme geometrice; folosesc corect cuvintele: mare, mic, mijlociu mai mult, le corelează în două sau trei moduri; folosesc cuvintele departe-aproape, în sus, în jos, ieri - azi - mâine, cunosc sensul lor; identifică produsele după mirosurile caracteristice, recunosc gustul alimentelor; reacționează la sunete neobișnuite, atrag atenția cadrului didactic asupra acestora; distinge muzica; cu ochii închiși, recunosc prin atingere proprietățile obiectelor; doar unii din ei mai prezintă dificultăți în ceea ce privește orientarea în spațiu și timp, perceperea sunetelor, acumulând punctajul de doar 3 puncte;

- la 28% (n=21) din copii nivel supramediu al dezvoltării senzoriale, ei au acumulat între 19-24 puncte; marea majoritate din ei au prezentat că fără ajutor colorează 9 culori, identifică cinci forme geometrice, grupează obiecte identice după mărime, se orientează bine într-o cameră cunoscută, îndeplinește regula - fiecare lucru are locul său; determină calitatea alimentelor: dulce, amar, acru, gustos; distinge instrumentul muzical care produce sunete; acordă atenție proprietăților obiectelor, demonstrează cunoștințele lor; unii au acumulat chiar și 4 puncte la percepția tactilă, auditivă, orientare în spațiu și timp; doar șase copii au acumulat - 2 puncte, probabil din neatenție;

- la 32% (n=24) din copii nivel mediu al dezvoltării senzoriale, ei au acumulat între 13-18 puncte; unii din ei prezintă dificultăți și în ceea

ce privește perceperea formelor, tactilă și auditivă orientarea în spațiu și timp, chiar și la perceperea culorilor.

- la 24% (n=18) din copii nivel satisfăcător al dezvoltării senzoriale, ei au acumulat între 7-12 puncte; marea majoritate din ei au prezentat următoarele - disting culorile la nivel de senzorial-motor, utilizează incorect denumirea; fac distincția între un cerc și un pătrat, cu ajutorul educatorului, le corelează cu forma; nu are reprezentări bine conturate despre mărime; îndeplinesc sarcini elementare; cunosc că obiectele au miros; iau parte activă la orele de muzică, disting sunetele: tare – liniștite; manifestă interes pentru diverse materiale vizualizate.

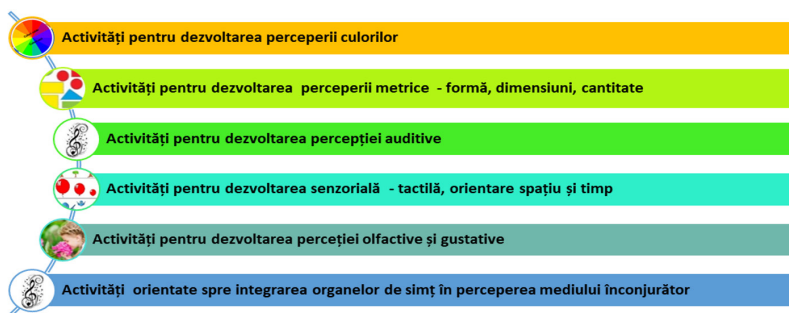
Menționăm, că nivel diminuat nu a exteriorizat nici un copil. Deci, în urma analizei rezultatelor experimentului de constatare am observat predominarea nivelului mediu (32%) și nivelului supramediu (28%). Este îmbucurător faptul că nivelul diminuat nu a prezentat nici un copil, dar s-a înregistrat nivelul satisfăcător. Rezultatele prezentate de copii ne-au orientat la următoarea etapă a experimentului pedagogic – etapa de formare.

În elaborarea și valorificarea algoritmului de intervenție am ținut cont și de faptul că nivelul de sensibilitate la stimuli senzoriali variază semnificativ de la individ la individ și depinde de o serie de factori: *calitățile înnăscute*: auzul absolut, simțul mirosului sporit, care sunt moștenite genetic, precum și posibilitatea apariției anomaliilor congenitale - orbire, surditate etc.; *starea organelor de simț*, acestea putând fi afectate de vătămare sau boală; *dezvoltarea organelor simțului și percepției*, atât în procesul de cunoaștere spontană a lumii, cât și în cursul pregătirii speciale.

Am ținut cont și de faptul că lucrul cu dezvoltarea senzorială a copiilor este un proces lung și foarte laborios. Pentru dezvoltarea senzorială continuă, este necesar să se întărească în mod regulat cunoștințele cu observații și exerciții practice. Iar jocul este unul din modalitățile de a repeta și consolida ceea ce ați învățat copiii. De asemenea am luat în considerare și faptul că rolul decisiv în dezvoltarea copiilor o au adulții – cadrele didactice, părinții. Algoritmul de intervenție elaborat și valorificat, care a urmărit dezvoltarea senzorială a copiilor, a inclus activități preponderent în grup și mai puțin individuale, jocuri, jocuri didactice, exerciții, activități experiențiale

și diverse jocuri conversații, jocuri independente și activități comune cu educatorul și altele. Specificăm, jocul este elementul bază pentru dezvoltarea senzorială a copiilor.

În figura 1 am redat direcțiile algoritmului de intervenție elaborat și valorificat de noi. După aplicarea algoritmului de intervenție am constatat o îmbunătățire a rezultatelor exteriorizate de copii, fapt vizat de sporirea nivelului înalt cu 13%, nivelului supramediu cu 7% și diminuarea nivelului submediu cu 16%. Dezvoltarea individului uman în ontogeneză este unică și complexă, se dezvoltă într-o succesiune de etape previzibile, doar că fiecare în parte le trece nu la fel și în același ritm. Acest fapt fiind determinat de experiențele pe care le-a avut individul și factorii mediului în care crește și se dezvoltă.

Fig. 1. Algoritm de intervenție al dezvoltării senzoriale.

Astfel, în baza studiului realizat concluzionăm, că în procesul de dezvoltare senzorială este necesar de ținut cont de faptul că nivelul de sensibilitate la stimuli senzoriali variază semnificativ de la individ la individ și depinde de trei factori: calitățile înnăscute, starea organelor de simț și caracterul dezvoltării organelor simțului și percepției. Pentru o dezvoltare mai eficientă de a face accent pe metodele de dezvoltare multisenzorială, deoarece ele stimulează învățarea prin implicarea mai tuturor simțurilor ceea ce la rândul său facilitează colectarea, înțelegerea informației privind sarcina de realizat; corelarea informațiilor cu conceptele deja cunoscute și înțelese; aplicarea abilităților de gândire nonverbală; înțelegerea relațiilor dintre concepte; stocarea și păstrarea informațiilor pentru utilizare/revalorificare ulterioară.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Barzanò C., Fossi M. Un scurt ghid de educație senzorială. Traducerea M. Pozsonyi. Italia, 2012. 74 p.
2. Cojoari L., Crivoi A. Fiziologia etativă. Chișinău: CEP USM, 2012. 225 p.
3. Crețu T. Psihologia vârstelor. Iași: POLIROM, 2009. 369 p.
4. Венгер Л.А., Пилюгина С.Г., Венгер Н.Б. Воспитание сенсорной культуры ребенка. Москва, 1988.
5. Калинина Р.Р. Психологическая диагностика в детском саду. СПб: Речь, 2003. 144 с.
6. Киселева М.Н. Значение сенсорного развития для детей дошкольного возраста. <https://cyberleninka.ru/article/n/znachenie-sensornogo-razvitiya-dlya-detey-doshkolnogo-vozrasta>
7. Кулагина Ю.П., Кольцкий В.Н. Возрастная психология: полный изненный цикл развития человека. Москва: Сфера, 2002. 464 с.
8. Монтессори М. Школа Монтессори. Пер. с нем., вступит. И заключит. Статьи, комент. К.Е. Сумнительный, С.И. Сумнительная. Москва: Издательство АСТ, 2016. 224 с.
9. Сенсорное воспитание в детском саду. Под ред. Н.Н. Подьякова, В.Н. Аванессовой. Москва: Просвещение, 1981.